

Znani i mniej znani potomkowie Tomasza. Z tajemnic genealogii hrabiów Ostrowskich (cz. 3)

W poprzedniej części cyklu przedstawiliśmy bezpotomnie zmarłych synów Antoniego hr. Ostrowskiego oraz jego córkę Julię Olimpię Michałowską i jej potomków.

Najmłodszym synem Antoniego hr. Ostrowskiego z małżeństwa z Józefą z Morskich był Stanisław Kostka Władysław hr. Ostrowski (1812-1889) [il. 1]. Podobnie jak ojciec, stryj i starsi bracia brał udział w powstaniu listopadowym. W 1848 r. przybył z emigracji we Francji do Galicji (zaboru austriackiego). W 1857 r., po amnestii ogłoszonej przez nowego cara Aleksandra II (liberalizującego politykę imperium po przegranej wojnie krymskiej), mógł powrócić do rodzinnych dóbr ujezdzkich. W ich składzie nie było już Tomaszowa Mazowieckiego, od 1844 r. oficjalnie miasta rządowego. Stanisław Kostka Władysław zdecydował się nabyć rodzinną siedzibę Ostrowskich – pałac w Tomaszowie za kwotę 2016 rubli 51 1/2 kopiejki od jego ówczesnego właściciela tomaszowskiego fabrykanta sukna – Adolfa Kramma. W latach 1859-1860 dużym nakładem pieniędzy Stanisława wyremontowano i przebudowano budynek, który przybrał wówczas wygląd niemal identyczny z dzisiejszym. Z kolei w 1869 r. (za zezwoleniem cara z 1866 r.) Stanisław nabył większą część majątku, w tym wiele parcel w Tomaszowie. Działał w Towarzystwie Rolniczym w Królestwie Polskim, był wiceprezesem Warszawskiego Towarzystwa Dobroczyńności. Zmarł w Warszawie, pochowany został w Ujeździe.

24 lipca 1848 r. Stanisław poślubił (w krakowskim kościele karmelitów na Piasku, będącym wtedy siedzibą parafii św. Szczepana) Helenę Julię Józefę Skrzyńską herbu Zaremba (1826-1900). mieli sześcioro dzieci: Gustawa Antoniego Józefa (1851-1856), Juliusza Karola Ignacego (1854-1917) [il. 2], Marię (1858-1898) [il. 3], Gustawa Antoniego Władysława (1860-1923) [il. 4], Witolda Ludwika Stanisława (1864-1916) [il. 5] i Mieczysława (1865-1867).

Juliusz Karol hr. Ostrowski (1854-1917) studiował w Belgii: ukończył studia historyczne w Louvain (Leuven, Lovanium) i prawnicze w Brukseli. Odziedziczywszy po ojcu dobra ujezdskie, stał się jednym z najbogatszych właścicieli ziemskich w Królestwie Polskim. Jego pasją Juliusza Ostrowskiego była heraldyka z ziem dawnej Rzeczypospolitej, a także Śląska, Pomorza Zachodniego i Kurlandii. W latach 1896-1914 wydawał Księgę herbową rodów polskich. Był konserwatywnym działaczem katolickim (niechętnym zarówno wobec socjalistów, jak Narodowej Demokracji), jednym z inicjatorów, a następnie prezesem Związku Katolickiego. Popierał poglądy społeczne papieża Leona XIII. Tłumaczył popularne broszury katolickie i finansował ich wydawanie. Należał do tajnej, międzynarodowej organizacji katolików-integrystów (przeciwników modernizmu) "Sodalitas Piana" (jako jeden z trzech Polaków). Był szambelanem papieskim i kawalerem maltańskim. Politycznie zbliżony był do Stronnictwa Polityki Realnej (ugodowego wobec Rosji). W 1901 r. przyjmował w swych dobrach cara Mikołaja II, w 1904 r. uczestniczył w wysłaniu pociągu sanitarnego na front mandżurski. Prowadził także aktywną działalność społeczną. Ufundował przytułek dla sierot katolickich w Tomaszowie Mazowieckim przy dzisiejszej ul. Bartosza Głowackiego. Z jego inicjatywy rozbudowano kościół parafialny pw. św. Antoniego w Tomaszowie. Współfinansował też urządzenie szpitala miejskiego św. Stanisława i utworzenie Szkoły Handlowej z językiem polskim. Był pasjonatem sztuki i kolekcjonerem wielu dzieł artystów polskich i zagranicznych. Wspomagał finansowo wielu młodych artystów. Przyjaźnił się z Janem Styką, który namalował jego portret. W 1912 r. współorganizował w Tomaszowie Mazowieckim wielką wystawę malarstwa krajowego i zagranicznego. Prawie połowa wystawianych obrazów pochodziła ze zbiorów Juliusza hr. Ostrowskiego. Bogate zbiory Juliusza, przechowywane w pałacach Ostrowskich w Warszawie, Ujeździe i Tomaszowie Mazowieckim, niemal całkowicie zostały zagrabione przez hitlerowców. Juliusz zmarł w Glion w Szwajcarii, pochowany został w Ujeździe.

14 lutego 1882 r. poślubił w Dijon Marię Delfinę hr. Tyszkiewicz-Łohojską herbu Leliwa (1863-1925) [il. 6], prawnuczkę Tadeusza Antoniego hr. Mostowskiego herbu Dołęga (1766-1842) [il. 7], polityka i literata, ministra spraw wewnętrznych Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Mieli czworo dzieci: Ludwikę Marię Helenę (1883-1939), żonę Jana hr. Żółtowskiego herbu Ogończyk (1871-1946), z którą miała jedenaścioro dzieci; Marię Józefę (1884-1935), żonę Władysława Huberta Brzozowskiego herbu Belina (1876-1957), inżyniera rolnika, z którą miała pięcioro dzieci [il. 8]; Stanisława Krystyna Aleksandra (1890-1939) [il. 9] i Jana Baptistę Krystyna (1894-1981) [il. 10].

Stanisław Krystyn Aleksander (1890-1939), po zdaniu matury w 1911 r., przywdział w klasztorze benedyktynów w Maredsous w Belgii habit zakonny, przyjmując imię Jozafata. W czasie I wojny światowej znalazł się w Anglii, gdzie przyjął święcenia kapłańskie. W 1919 r. powrócił do Polski z ideą powrotu benedyktynów do Polski. Poszukując odpowiedniego miejsca na fundację, przejściowo zatrzymał się na Świętym Krzyżu, gdzie budynki stały w całości, chociaż zajęte przez więzienie. Toczące się jeszcze walki o granice Polski nie sprzyjały jednak organizacji klasztoru. Część belgijskich mnichów wycofała się z inicjatywy. O. Jozafat, po krótkiej służbie w Wojsku Polskim w charakterze kapelana, przeniósł się do opactwa Emaus w Pradze czeskiej. Na początku lat 20. pojawił się projekt ulokowania benedyktyńskiego klasztoru w tomaszowskim pałacu Ostrowskich. Pomysł ten popierała m.in. matka o. Jozafata, Maria Delfina hr. Ostrowska. Ostatecznie projekt porzucono; stan techniczny pałacu i obecność "dzikich" lokatorów nie sprzyjałyby wymagającej spokoju i skupienia klasztornej atmosferze. W 1923 r. zapadła decyzja fundacji klasztoru w Lubiniu (w powiecie kościańskim w Wielkopolsce). Kardynał Edmund Dalbor przekazał benedyktynom ich dawny ośrodek, przy którym osiadło kilku zakonników, obsługujących rozległą parafię. i, trzeba też było odbudować klasztor w sensie materialnym, pomnożyć kadry i odrodzić życie benedyktyńskie w Polsce. O. Jozafat Ostrowski zapisał się pamięci jako bibliotekarz i twórca Muzeum Ziemi Kościańskiej. Wydał książkę *Biblioteka klasztoru benedyktynów w Lubiniu* (Poznań 1929) [<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/10255/edition/17177/content>]. Rozmiałowany w historii, zbierał materiały do dziejów Lubinia i drukował przyczynki. Wsławił się jako sfragistyk — kolekcjoner gipsowych odlewów z pieczęci. We wrześniu 1939 r. przebywał w Warszawie. Zginął w wyniku bombardowania stolicy przez Luftwaffe 25 września 1939 r. (tzw. "czarny poniedziałek").

Jan Baptysta (Chrzyciel) Krystyn Tadeusz Juliusz hr. Ostrowski (1894-1981) był ostatnim właścicielem dóbr ujezdzkich. W czasie I wojny światowej służył w armii rosyjskiej, od 1917 r. w I Korpusie Polskim gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego, następnie w odrodzonym Wojsku Polskim (w 1920 r. otrzymał stopień rotmistrza). Pasjonował się dendrologią, w latach 1926-1928 był członkiem Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego. W swych dobrach prowadził nowoczesną gospodarkę rolną i leśną. Przykładał wielką wagę do racjonalnej gospodarki uprawami leśnymi poprzez wyważoną wycinkę starego drzewostanu i uzupełnianie go nowymi nasadzeniami. Sprowadzał z zagranicy nieznanne w Polsce gatunki drzew (np. topole francuskie, sadzone w parku w Ujeździe). Prowadził aktywną działalność społeczną i charytatywną, m.in. darował część gruntów majątku Cekanów pod budowę drugiej parafii katolickiej w Tomaszowie Mazowieckim (pw. św. Michała, dziś pw. Najświętszego Serca Jezusowego) i cmentarza. Wyraził zgodę na wymianę gruntów z miastem w związku z budową koszar dla II dywizjonu 4 Pułku Artylerii Ciężkiej. Podarował ponad 14 ha gruntów w obrębie miasta pod budowę szkół i ulic, a na parcelach należących do rodziny powstawały domy mieszkalne na wynajem. W 1926 r. wyraził zgodę, aby jego herb rodowy – Rawicz – stał się herbem Tomaszowa Mazowieckiego. W 1929 r. przeprowadził kolejną renowację tomaszowskiego pałacu, który nieodpłatnie udostępniał różnym organizacjom społecznym. Aktywność społeczno-dobroczynna Jana Krystyna hr. Ostrowskiego wzrosła jeszcze podczas II wojny światowej. W latach 1941-1942 kierował Polskim Komitetem Opiekuńczym w Tomaszowie Mazowieckim, który obejmował swym zasięgiem działania okupacyjny powiat

tomaszowski. Działal w konspiracji w ramach Armii Krajowej. W 1945 r., w wyniku wcześniejszego dekretu PKWN utracił majątek. Nie mógł pojawiać się w Ujeździe ani w Tomaszowie. Po wojnie utrzymywał się z tłumaczeń, pracował też jako księgowy. Mieszkał w Sopocie, Łodzi, ostatecznie osiadł w Krakowie. Tam zmarł i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

20 sierpnia 1921 r. poślubił (w Białaczowie w Opoczyńskim) Marię Leonie hr. Broel-Plater herbu własnego (1903-1984) [il. 11], co ciekawe – prapraprawnuczkę Adama Kazimierza księcia Czartoryskiego herbu Pogoń Litewska (1734-1823) [il. 12]. Mieli dzieci: Tomasza Antoniego Stanisława (1922-2012), męża poślubionej w 1964 r. w Poznaniu Marii Stachowicz herbu Pomian (ur. 1937), zmarłego bezpotomnie w San Diego (USA); Juliusza Antoniego Władysława (1923-2009) [il.13] i Marię Teresę (1925-1996).

Juliusz Antoni Władysław hr. Ostrowski był żołnierzem Armii Krajowej, ekonomistą (pracował m.in. w Biurze Projektów Przemysłu Naftowego i "Miastoprojekcie" w Krakowie), badaczem i znawcą polskiej genealogii, w latach 1997-2007 Prezydentem Związku Polskich Kawalerów Maltańskich (w zakonie posiadał stopień Baliwa Wielkiego Krzyża Honoru i Dewocji w Posłuszeństwie), honorowym obywatelem Tomaszowa Mazowieckiego. 30 listopada 1946 r. w Krakowie poślubił Annę Marię Byszewską herbu Jastrzębiec (1924-1998). Mieli troje dzieci: Jana Juliusza (ur. 1947) [il. 14], Ludwika Juliusza (1948-1968), Annę Marię (ur. 1954), żonę Jacka Zbigniewa Jarnuszkiewicza herbu Lubicz (ur. 1951). Zmarł w Krakowie, pochowany został na Cmentarzu Rakowickim.

Prof. Jan Juliusz hr. Ostrowski jest z wykształcenia historykiem sztuki. Pracę zawodową zaczynał w Ośrodku Dokumentacji Zabytków w Warszawie, ale od roku 1973 r. jest związany z Instytutem Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie przechodził kolejne etapy kariery naukowej. W 1992 r. otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych. W latach 1989-2020 był dyrektorem Zamku Królewskiego na Wawelu. Od 2018 r. jest prezesem Polskiej Akademii Umiejętności. W jego dorobku naukowym znajduje się ok. 200 publikacji, w tym kilkanaście książek i 23 tomy inwentarza zabytków "*Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*". Zna kilka języków: francuski, angielski, włoski, niemiecki, rosyjski i łacinę. Odznaczony został m.in. Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski i Orderem Legii Honorowej (najwyższym odznaczeniem Republiki Francuskiej). 10 listopada 1977 r. w Krakowie poślubił Józefę Dorotę Latawiec (ur. 1947), z którą ma synów Piotra Pawła (ur. 1978), męża Marty z Fabjańskich (ur. 1979) poślubionej 25 czerwca 2005 r. w Krakowie; oraz Tomasza Jana (ur. 1979), męża Klary Wesół (ur. 1990) poślubionej 13 czerwca 2015 r. w Krakowie.

Gustaw Antoni Władysław hr. Ostrowski, związany interesami z towarzystwem ubezpieczeniowym Lloyda i w związku z tym wielokrotnie podróżujący po świecie, był dwukrotnie żonaty. 4 lipca 1883 r. poślubił w Rydze Klementynę Julianę Józefę hr. Mostowską herbu Dołęga (1862-1893), z którą miał dwie córki: Marię Laure Helenę (1884-1969), zwaną May, później żonę Antona Maxa von Preysing-Lichtenegg (1877-1961) z Bawarii, z którym miała sześcioro dzieci; oraz Anielę Katarzynę Justynę (1885-1961), zwaną Nelly. 2 czerwca 1896 r. jako wdowiec poślubił (w Wald koło Sankt Pölten w Austrii) Eugenie Franciszkę Karolinę hr. von Haugwitz (1875-1944) [il. 4a], z którą miał syna Piotra Juliusza Eugeniusza Alojzego Marię (1902-1964) [il. 15]. Gustaw zmarł w Bad Wörishofen w Bawarii.

Piotr (Peter, Pedro) Juliusz hr. Ostrowski studiował ekonomię i malarstwo, podróżował po Europie i Afryce. Od 1932 r. poświęcił się wyłącznie malarstwu. Mieszkał w Monachium. Przed II wojną światową myślał o opuszczeniu Niemiec, czego nie zdążył zrealizować. Po wybuchu wojny został zmobilizowany do Wehrmachtu. Wykorzystując czasowe zwolnienie z powodu kontuzji, zdezerterował i ukrywał się do końca wojny. W 1945 r. został sekretarzem Kunstverein (Związku

Artystów) w Monachium. W 1948 r. wyemigrował do Peru. Poświęcił się twórczości artystycznej i podróżom w głąb tropikalnego interioru. Zyskał opinię wybitnego znawcy tamtejszych plemion indiańskich. W początkowym okresie twórczości nawiązywał do postimpresjonizmu, później osiągnął własny, indywidualny styl. W Peru uważany był za artystę narodowego. Eksperymentował w zakresie technik artystycznych, zajmował się rzemiosłem artystycznym (wyroby z drewna) i architekturą (własny dom w Chaclacayo koło Limy). Zmarł w Chaclacayo, pochowany został w Limie. Był dwukrotnie żonaty. 10 kwietnia 1926 r. w Wiedniu poślubił Karłę Toupalik-Kallus (1906-?), z którą rozwiódł się w 1932 r. Następnie 12 maja 1938 r. w Monachium poślubił Mariannę Wilke (1911-?). Z obu małżeństw dzieci nie miał. Jego obrazy znajdują się m.in. w galeriach w Monachium, Muzeum Narodowym w Krakowie oraz w zbiorach prywatnych w różnych krajach. W Polsce jest praktycznie nieznan, a na różnorodnych stronach internetowych figuruje jako malarz argentyński (!) urodzony w Austrii.

Witold Ludwik Stanisław hr. Ostrowski hr. Ostrowski 17 listopada 1888 r. poślubił we Lwowie Franciszkę hr. Baworowską herbu Prus II (Wilczekosy) (1867-1928), z którą miał sześcioro dzieci: Marię Franciszkę Emilię (1892-1953); Klementynę Zofię Marię (1839-1939); Helenę Marię Gustawę (1894-1978), żonę Mieczysława Władysława Romanowskiego (1904-1975); Antoniego Juliusza Stanisława (1899-1963), męża Kamilli Antonii Komatz (1901-1989); Zofię Marię Włodzimierę (1901-1957), żonę Włodzimierza Świstuna (1889-1974); Witolda Ludwika (1905-1937), męża Ilony Zajdel (1913-?).

dr Daniel Warzocha

Bibliografia:

Minakowski M.J., *Genealogia potomków Sejmu Wielkiego*, <http://www.sejm-wielki.pl/> [dostęp: 30.03.2020]

Polski Słownik Biograficzny (wydanie internetowe), <https://www.ipsb.nina.gov.pl/> [dostęp: 30.03.2020]

„Biała Księga”. *Martyrologium duchowieństwa — Polska. XX w. (lata 1914 – 1989)*, <http://www.swzygmunt.knc.pl/MARTYROLOGIUM/POLISHRELIGIOUS/vPOLISH/HTMS/POLISHRELIGIOUSmartyr2004.htm> [dostęp: 30.03.2020]

Dawno temu w Tomaszowie. Tomaszów i tomaszowianie na starej fotografii i pocztówce, cz. 1, opr. D. Warzocha, J. Goździk, Tomaszów Mazowiecki 2018.

Juliusz Rawita hr. Ostrowski, "Biuletyn Związku Polskich Kawalerów Maltańskich Suwerennego Rycerskiego Zakonu Szpitalników św. Jana Jerozolimskiego zwanego Rodyjskim i Maltańskim i Pomocy Maltańskiej", wydanie nazwyczejne nr 20a, lipiec 2009, <https://www.yumpu.com/en/document/read/49333434/nr20a-zakon-maltanski-polska> [dostęp: 31.03.2020].

Kita J., *Rola Rawitów Ostrowskich w rozwoju Tomaszowa Mazowieckiego w XIX i XX w.*, [w:] *Karty z dziejów Tomaszowa Mazowieckiego. W 100. rocznicę odzyskania nieodległości przez Polskę oraz 230-lecie powstania miasta*, red. A. Wróbel, D. Warzocha, Tomaszów Mazowiecki 2018.

Małgorzata [M. Godlewska], *Najstarsze w Polsce topole francuskie?*, <https://zielniklodzki.pl/wpis/najstarsze-w-polsce-topole-francuskie/> [dostęp: 31.03.2020]

Maziarz A., *O. Klemens Dąbrowski, Komitet Uchodźców Polskich (1916–1918) w Pradze, Konferencji Pań św. Wincentego à Paulo w Pradze*, "Nadlubniańskie Pejzaże" 2018, nr 1-2, <https://www.michalowice.malopolska.pl/spzm/publikacje/nr53-54.pdf> [dostęp: 30.03.2020]

Odnowa (wiek XX), <http://benedyktyni.pl/historia-benedyktynow-w-polsce/odnowa-wiek-xx/> [dostęp: 30.03.2020]

Początki parafii, <https://swszczepan.wordpress.com/2017/11/22/1417/> [dostęp: 30.03.2020]

Ilustracje:

- 1) Stanisław Kostka Władysław hr. Ostrowski (1812-1889), syn Antoniego, wnuk Tomasza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 2) Juliusz Karol Ignacy hr. Ostrowski (1854-1917), wnuk Antoniego, prawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 3) Maria hr. Ostrowska (1858-1898), wnuczka Antoniego, prawnuczka Tomasza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 4) Gustaw Antoni Władysław hr. Ostrowski (1860-1923), wnuk Antoniego, prawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego, z pierwszą żoną Klementyną Julianą Józefą (1862-1893) i córkami Marią Laurą Heleną (1884-1969) i Anielą Katarzyną Justyną (1885-1961) (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 4a) Gustaw Antoni Władysław hr. Ostrowski (1860-1923), wnuk Antoniego, prawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego, z drugą żoną Eugenią von Haugwitz (1875-1944) (www.geni.com)
- 5) Witold Ludwik Stanisław hr. Ostrowski (1864-1916), wnuk Antoniego, prawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 6) Maria Delfina z hr. Tyszkiewicz-Łohojskich hr. Ostrowska (1863-1925), żona Juliusza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 7) Tadeusz Antoni hr. Mostowski (1766-1842), pradziadek Marii Delfiny hr. Ostrowskiej (polona.pl)
- 8) Władysław Hubert Brzozowski (1876-1957) z żoną Marią Józefą z hr. Ostrowskich (1884-1935) – prawnuczka Antoniego, praprawnuczka Tomasza hr. Ostrowskiego – i dziećmi: Marią Heleną (1908-2001), Janem Antonim (1910-1939), Anną Teresą (1911-1978), Ludwiką (1914-1922) i Anielą Marią (1916-1981) (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 9) Ojciec Jozafat – Stanisław Krystyn Aleksander hr. Ostrowski (1890-1939), prawnuk Antoniego, praprawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego ("Nadłubniańskie Pejzaże" 2018, nr 1-2)
- 10) Jan Baptysta Krystyn hr. Ostrowski (1894-1981), prawnuk Antoniego, praprawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 11) Maria Leonia hr. Broel-Plater (1903-1984), żona Jana Baptysty Krystyna hr. Ostrowskiego (*Dawno temu w Tomaszowie...*, cz. 1)
- 12) Adam Kazimierz książę Czartoryski (1734-1823), prapradziadek Marii Leonii hr. Broel-Plater, na obrazie Józefa Peszki (www.pinakoteka.zascianek.pl)
- 13) Juliusz Antoni Władysław hr. Ostrowski (1923-2009), praprawnuk Antoniego, praprawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego ("Biuletyn Związku Polskich Kawalerów Maltańskich", wydanie nadzwyczajne nr 20a, lipiec 2009)
- 14) Prof. Jan Juliusz Krystyn hr. Ostrowski (ur. 1947), praprawnuk Antoniego hr. Ostrowskiego (www.ecce-homo.pl)
- 15) Piotr Juliusz Eugeniusz Alojzy Maria hr. Ostrowski (1902-1964), prawnuk Antoniego, praprawnuk Tomasza hr. Ostrowskiego (www.geni.com)



4a



Graf Graf Rawita von Krupa Ostrow-Ostrowski — Eugenie Gräfin Rawita von Krupa Ostrow-Ostrowska, geb. Gräfin von Sangwik.
(Nach einer Photographie aus dem I. und I. Quart. Berlin, Hof-Versamml. in Wien, VI. Maria-Theresien-Str. 2.)

5



6



7



8



Władysław Hubert Brzozowski (1876-1957) z żoną Marią Józefą z hr. Ostrowskich (1884-1935) i dziećmi: Marią Heleną (1908-2001), Janem Antonim (1910-1939), Anną Teresą (1911-1978), Ludwiką (1914-1922) i Anielą Marią (1916-1981), po 1916 r.



